

Høringsinnspill til Justisdepartementet Fra proffene og Forandringsfabrikken

Høring av NOU 2017: 8 Særdomstoler på nye områder

Justisdepartementet har sendt på høring *NOU 2017:8 – Særdomstoler på nye områder?* Forslaget er utarbeidet av Særdomstolsutvalget. Utvalget har blant annet vurdert om det skal opprettes en forvaltningsdomstol for barne- og familiesakene. Utvalget har ikke landet på en løsning med særdomstol, men mener det må være tingrettene som skal avgjøre saker om tvang etter barnevernloven i første instans. Forandringsfabrikken og proffene vil i høringsinnspillet vårt bare gi innspill til behandling av saker om tvang etter barnevernloven.

Om Forandringsfabrikken

Forandringsfabrikken er en nasjonal stiftelse som har som mål å bidra til mer nyttige tjenester for barn og unge, bygd på erfaringer og råd fra barn og unge rundt i Norge. Erfaringene og rådene oppsummeres i kunnskap fra barn og unge. Forandringsfabrikken inviterer til samarbeid mellom barn og unge, fagfolk og myndigheter – for at tjenester for barn og unge - som skole, psykisk helsetjenester, barnevern og kriminalomsorg blir mest mulig trygge, nyttige - og effektive. Forandringsfabrikken vil bidra til å oppfylle FNs Barnekonvensjon, Barneloven og andre nasjonale lover for barn og unge.

Forandringsfabrikken har snart 14 års erfaring med å samarbeide med barn og unge med erfaring fra skole og ulike hjelpeapparat. Siden 2008 har vi invitert dem med som "proffer" – fordi de er profesjonelle på systemene. Deres kunnskap er viktig for kvalitetsutvikling av tjenestene. De inviteres med i arbeidsprosesser, for å dele erfaringer og gi råd til forandring. Rådene presenteres alltid av de unge selv, for nasjonale myndigheter, i departementet, direktorat, for forskere, fagfolk, på utdanningsinstitusjoner og på Stortinget.

Oppsummert kunnskap fra barn og unge

Svært mange barn og unge har lite tillit til Fylkesnemnda. Dette begrunnes i hvordan barnet møtes i nemnda, hvilken betydning barnets erfaringer og ønsker har for det som det prates om i nemnda og hvilken betydning det har for avgjørelsene som skjer der. Også foreldrene har lite tillit. Evaluering gjort i 2015 (Oxford Research) – og undersøkelser Forandringsfabrikken gjort blant unge med erfaring fra fylkesnemnd (2013-2016), viser dette.

Aller viktigste er det at det som bestemmes, gjøres på en måte som gjør det trygt for barnet og at barnets erfaringer og ønsker blir utgangspunkt for vurderingen av hva som er barnets beste – og dermed for beslutningen. Proffene ber om at flest mulig avgjørelser for barn tas utenfor rettsalen. De som MÅ tas i rettssalen, tas i utvalgte tingretter rundt i landet.

Rollen som barnets talsperson MÅ erstattes av en trygghetsperson for barnet. Dagens sakkyndige ordning MÅ endres.

Utvalgte tingretter avgjør saker om tvang etter barnevernloven. Det kan også sikre sterke nok fagmiljø. Bare dommere som får egen opplæring, om hvordan lytte til barnet på en trygg måte for barn, hvordan vurdere barnets beste, hvordan vurdere omsorgskompetanse og barns utvikling, er dommere i disse sakene.

Barnet sikres nok informasjon i forkant, at det får snakke trygt og alene med den som skal ta beslutningene, at barnets ønsker blir utgangspunkt for beslutningen så langt dette er mulig, informasjonen barn deler med dommer og retten beskyttes og gis trygt videre, det som skrives i rettsalen gjennomgås i samarbeid med barnet - og barnet får alltid gi tilbakemelding på hvordan det opplevde å bli møtt, gjennomføringen og resultatet.

Undersøkelser om barn i Fylkesnemnd

Utdrag fra evaluering gjennomført av Oxford i 2015

Stor påkjenning

Et inntrykk etter intervjuene med barn som selv har hatt saker i fylkesnemnda, er at sakene i stor grad oppleves som en psykisk påkjenning. Et svar som går igjen, er at flere saker burde vært avgjort utenfor nemnda, i samarbeid med barnevernet. Et eksempel på slike saker er de knyttet til endring av grad av samvær. Ved å unngå at så mange saker avgjøres i fylkesnemnda, vil det føre til en mindre belastning på barnet.

Kommer barnets mening frem?

Et klart flertall av barna forteller at de ikke fortalte det alt det viktige til talspersonen. Dermed vet de at talspersonen ikke er i stand til å få fram barnets virkelige mening. Denne personen er ikke noen barnet har valgt. Selv om det er en person som har tillit fra voksne, kjenner den som oftest ikke barnet.

Det nevnes også at dersom man velger å vitne selv, bør man kunne velge om man ønsker å vitne foran foreldre eller avgjøre antallet personer som skal være til stede. Dette er basert i at man ofte må snakke om ting som er veldig ubehagelig for barnet å si høyt.

Fremmedgjøring og «juridifisering»?

Barn opplever at det brukes mange fremmede ord i fylkesnemnda. Dette gjør det vanskelig å vite hva som egentlig blir sagt. De etterlyser forandring, sånn at alle som er i nemda eller rettsalen forstår hva som foregår.

Utdrag fra undersøkelse om fylkesnemnda gjennomført av FF 2013-2016

Utdrag fra FFs undersøkelse av barn og unges erfaring med Fylkesnemnd

Advokater styrket ikke alltid rettssikkerheten

For unge som har erfaring med advokat, var erfaringene for mange ikke veldig gode. De fortalte om lite kontakt med advokaten, lite informasjon – og lite opplevelse av engasjement fra advokaten for grundig å forstå deres synspunkt.

Når Fylkesnemnd skal brukes, ber proffene om følgende:

- De barn og unge som ønsker det, får være til stede i Fylkesnemnda. Dette er uavhengig av alder, barnet avgjør
- Nemdsleder snakker alltid i forkant med barnet alene
- Barnet har alltid mulighet til å ha med seg sin trygghetsperson i nemnda

Proffene mener ikke alle barn over 12 år automatisk skal ha advokat. Dette vil bare kunne forsterke dagens system, og som for mange ikke opplever som rettssikkert. Et alternativ er at barn under 15 år kan innvilges partsrettigheter når barnet selv tydelig ønsker dette. Det kan være fordi det er utsatt for vold eller overgrep – eller det må beskyttes mot foreldrene av andre grunner.

Hvis partsrettighetene allikevel senkes til 12 år, bør **aldri** barn og foreldre ha felles advokat. I mange situasjoner er ikke all informasjon fra barnet kommet fram – og med en felles advokat, vil det kunne hindre barnet i å fortelle.

Mange har fått lite informasjon

Over halvparten av barna og ungdommene uttrykte at de hadde fått lite eller ingen informasjon. De visste derfor lite om hva som skulle skje. Noen av dem fikk informasjon etterpå, men bare helt få fikk nok informasjon til å kunne være rolig og forstå. Under halvparten hadde fått informasjon i forkant - av advokat, saksbehandler eller familie. Mange av dem svarte at de hadde fått informasjon fra flere. En del svarte at de strevde med å finne ut av hva de skulle tro på av den informasjonen de hadde fått.

For lite grundige forberedelser sammen med unge

Noen av deltakerne var blitt forberedt godt – og opplevde at det som skjedde stemte med forventningene de hadde. Dette gjaldt særlig i saker med samvær. Over halvparten mente forberedelsene var dårlige eller veldig dårligere. Flere kommenterte at det ikke «skulle vært lov» å sette unge i slike situasjoner.

Formelt og skummelt

De fleste barn og unge som svarte i undersøkelsene, forteller om at de ble redde i rettssalen. De var redde fordi de ikke forsto det som ble sagt, og for at alt det formelle som møtte dem der. De var også redde for at de voksne skulle kjennes strenge og noen ganger slemme, for at de skal skulle si ting som såret for hardt eller for at de voksne sa ville gjøre altfor vondt.

Innspill fra proffene til høringen

Barnesyn og verdier som grunnmur i rettssystemet

Forandringsfabrikken har reist rundt i hele Norge og spurt barn og unge hvordan voksne må være for at barn skal føle seg trygge og få tillit - for å kunne fortelle det som er viktig og ofte vanskelig. Tilbakemeldingene fra barn og unge har vært at voksnes blikk på barn og ungdom, varierer veldig. Der ber om at alle jobber med barnesynet – og også ta nøye utgangspunkt i det når nye folk skal ansettes og når voksne som skal jobbe med barn skal veiledes.

Vi ber om at barnesyn og verdier bygd på barn og unges kunnskap ligger som grunnmur også i voksnes arbeid med barn i rettssystemet.

Barnesyn

Barn og unge har mye kunnskap om livet sitt
De er like mye verdt som voksne
De trenger kjærlighet, må bli trodd på og tatt på dypt alvor

Verdier voksne må bære i hjertet

Åpenhet. Voksne deler litt om seg og fra sitt liv, for å bli kjent og skape trygghet. Voksne er ærlige om sine tanker om barns situasjon og om hva som skal skje framover.

Medbestemmelse Voksne forstår betydningen av å lage trygge rom, for at barn skal kunne beskrive sin virkelighet ærlig. De tar barn med på å dokumentere og de ber barn om tilbakemelding. Barnets beskrivelser av egen situasjon og ønsker for framtida, må alltid ligge til grunn for beslutninger som tas.

Kjærlighet. Voksne viser menneskevarme, med et varmt og åpent kroppsspråk, varme øyne og en stemme og ord som gjør at barn kan oppleve trygghet.

Ydmykhet. Voksne er lyttende og engasjerte. De tror på barn og unge - og tar de på dypt alvor. De viser følelser og naturlige reaksjoner, for at barn skal oppleve at det de forteller, har betydning og at voksne tar ansvar hvis noe vondt har skjedd. De er ydmyke i kroppsspråk og i ordbruk.

Barnesyn og verdier ligger som en solid grunnmur i alt arbeid med barn og unge. Dette blir del av opplæring, kompetanseheving og veiledning i rettsapparatet.

GENERELLE INNSPILL

Beslutningene må tas nærmest mulig barnet

BarnevernsProffenes viktigste innspill til barns rettssikkerhet, er at flest mulig beslutninger tas nærmest mulig barnet – og på måter som gjør at barnet opplever mest mulig trygghet. Et hovedsvar fra barn og unge er at dagens ordning med at avgjørelser i barnevernet tas i fylkesnemnd og tingrett, ofte ikke oppleves trygt. Her styres det av formaliteter, det er for mange vanskelig å forstå hva som foregår – og det er for mange skummelt. "Spillereglene" som gjelder, kan både øke konfliktnivået og skape varige sår.

Proffer: "I rettsak kjemper to parter mot hverandre – og ofte føler vi at vi må tydelig være på det ene "laget". I nemnd eller i retten diskuterer dommere, sakkyndige og advokater hva som er best for oss. Foreldrene våre kan lett føle seg små, "bevis" legges fram, på at de ikke strekker til. De kan bli sinte og lei seg og kan anke avgjørelsene eller be om at saken kommer opp på nytt. Dette kan lage mye konflikt og dype sår - for mange oss minner det er vanskelig å viske vekk. Vi kan føle oss små i rettssystemet."

Veldig mange historier fra barn og unge forteller dette. Proffene ber derfor om mindre byråkrati og mere menneskekunnskap og dialog som kjennetegn når avgjørelser skal tas i barns liv. Rammene bør være mer om dialog og handle mer om å lage forståelse. Beslutninger må tas på mer "konfliktdempende" måter. Mest mulig kan bestemmes på måter som tar hensyn til livet til barn og unge framover – og ikke i "rettssaker". For mange opplevde at det laget langvarige sår fordi beskrivelsene og karakteriseringen blir for voldsom.

Proffene ber om at flest mulig beslutninger tas nærmest mulig barnet. De barn og unge som ønsker det, må få være til stede i retten når det er sak, uavhengig av alder. Barnet må få grundig informasjon om dette i forkant. De ber også om at barnet og unge alltid må ha mulighet til å ha med seg sin trygghetsperson i rettsak.

Samvær ut av rettssalen

Barn må som utgangspunkt ha rett til å treffe sine søsken, besteforeldre, andre slektinger – og nettverk. Dette må være utgangspunktet – og ikke noe som andre kan bestemme at ikke kan gjøres – om det ikke er spesielle grunner til dette. Samtidig må ber proffene om at de må ha rett til å ikke ha kontakt med familie og andre kjente – hvis vi IKKE ønsker det.

I en rettsak kan det være mange voksne, sånn som advokater, barnevernansatte og foreldrene våre, i tillegg til dommerne. Og da forteller mange proffer at det blir veldig vanskelig og utrygt, nesten helt umulig, å begrunne hvorfor man ønsker eller ikke ønsker samvær. Proffene ber derfor om at beslutningene om samvær tas ut av retten

Sett fra barn og unge: kloke beslutninger

I en undersøkelse i 2015 spurte Forandringsfabrikken 60 unge rundt i landet om hvordan de mente at beslutninger i barnevernet bør tas.

Noen hovedsvar fra denne undersøkelsen:

- så langt det er mulig, må fylkesnemnd og domstol unngås.
- barnet må være nærmeste samarbeidspartner når beslutninger tas
- ALLE barn må kunne være til stede i dialoger eller rettssal, hvis de selv ønsker dette. De må kunne ta ordet i alle deler av behandlingen
- Alle barn må kunne ha med seg en trygghetsperson i rettssalen

Barnevernleder i samarbeid med barn og foreldre

Barnevernleder kan sammen med barnet bestemme hjelp hjemme eller flytting, hvis barnet og foreldrene er enige. Barnevernleder kan bestemme hasteflytting. Hvis barnet og/eller foreldre er uenige skal klagen behandles av dommer innen en uke. Opplysninger gitt av barnet til barnevernet, må ikke sendes til foreldre hvis barnet ikke ønsker dette.

Dialogmøte

Her deltar barnet, trygghetsperson, foreldre, barnevern og mekler Dette kan brukes for å bestemme kontakt med foreldre eller bestemme flytting. Barnets tanker og ønsker skal være utgangspunkt for dialogmøte. Ideen er å prøve å få til enighet med færrest mulig innblandet. En nøytral person som er god til å snakke med barn, god til å finne løsninger og god til å mekle, deltar. Denne personen treffer barnet og foreldrene hver for seg i forkant. Barnet og foreldrene deltar i møtet. Barnet har med en trygghetsperson hvis det ønsker det. Barnevernet deltar med en person barn og foreldre kan akseptere.

Samtaleprosess

Dette kan brukes for å bestemme kontakt med foreldre og for å bestemme flytting. Forsøksprosjektet som nå gjøres er spennende. Ideen samsvarer i stor grad med svar fra barn og unge, fordi det tar utgangspunkt i dialog. Men det må rigges riktig, og rigginga må skje med kunnskap fra barn og unge. Proffene har spilt inn at mye kan forbedres ift ideen som prøves ut i piloten nå. .

Skal det bli rettssikkert for barn så må prosessen alltid ta utgangspunkt i barnet – i planlegging, gjennomføring og avslutning. Hele riggen må gjøres i tett samarbeid med barnet. Barnet må få være med å planlegge hvem som skal være til stede og hvorfor. Barnet må få være med å bestemme hva som skal snakkes om og hva som ikke skal bli sagt under samtaleprosessen. Svært mange BarnevernsProffer sier også at det er veldig viktig at nemndsleder passer på sånn at det ikke bare blir de voksne som prater over hodet på barnet, men at barnet blir hovedpersonen i møtet.

Underveis i møtet og samtaleprosessen må nemndsleder ha tydelig ansvar for å hele tiden sjekke av med barnet, om det som sier stemmer ut fra hvordan det kjennes for barnet. Barnets stemme må løftes trygt og tydelig foran – hele tiden i samarbeid med barnet. Barnets ønsker og synspunkter må danne utgangspunkt for hele prosessen. Barnet kan alltid ha med seg trygghetspersonen.

Ordningen med barnets talsperson må vekk

Vi ser at utvalgets forslag ikke innebærer endringer med hensyn til talspersonsordningen, annet enn at det nå blir tingretten og ikke fylkesnemnda som skal utnevne talspersonen.

Ordningen med talsperson for barnet, i tingrett eller fylkesnemnd, oppleves utrygg for mange barn og unge. Tilbakemeldinger i flere undersøkelser, viser dette. Evalueringen av Fylkesnemnd gjort av Oxford Research viste vel også at ordningen med talsperson ikke oppleves trygg for barn og unge.

Talspersonen er et fremmed person som kommer innom en eller to ganger i forkant av en rettsak”, som mange beskrev det. Mange lurte på hvordan voksne kan tro at det kan oppleves trygt å snakke med disse personene. Barnet eller ungdommen kjenner ikke personen og kan da ikke vite hvordan informasjonen blir brukt. Mange tilbakemeldinger forklarte at så lenge fylkesnemnda kan ta så store avgjørelser i barn og unge sitt liv, **må** ordningen med talsperson endres, for å være mer rettssikker.

Barnets mening kommer sikrest fram om barnet kan fortelle til noen det føler seg trygg på. Ordningen med talsperson sånn som den er i dag, ivaretar ikke dette. I stedet må mennesker som barnet har tillit til, bidra i dette.

Forslag fra proffene til større rettssikkerhet:

Barnet snakke direkte til den som tar avgjørelser

Helt grunnleggende er det at barn selv får snakke med den som skal ta avgjørelsene. Proffene ber om at dette blir automatikk. Alle barn inviteres til det og forklares at dette er fordi dommeren vil høre barnet direkte. Spørsmålet om det vil snakke med dommeren, må barnet få i enerom, uten foreldre eller andre voksne til stede. Unntak kan være trygghetspersonen, om barnet ønsker det.

Barnet får velge en trygghetsperson

Når livet til et barn skal behandles i retten, kan det selv velge en trygghetsperson. Dette er viktig for at den riktige informasjonen skal komme fram.

Proffene sier: “Vi ber om det nå blir sånn at de personene som skal snakke på vegne av barn, blir personer som vi som barn og unge selv kan få bestemme hvem er. Mange av oss synes dagens system er utrygt – og dermed slett ikke rettssikkert. For noen av oss kjennes det som vondt, skummelt eller slemt – at vi må snakke med fremmede personer som bare i kort tid er inne i livet vårt. Vi tror ikke dere ville laget sånne ordninger for voksne – og vi aner ikke hvorfor det er tenkt at dette skal fungere for barn. Vi vet at det ikke er tenkt slemt med vilje – men ber dere nå høre på tilbakemeldingene fra så mange barn som sier at dette MÅ endres.

Ordningen med talsperson har, sånn som den har vært, gjort at mange av oss ikke har fortalt sant eller ikke fortalt alt - om hvordan livet har vært for oss og heller ikke om ønskene våre for tida framover. Vi har ikke turt eller ikke forstått hvordan vi kunne gjøre det. Beslutningene i retten har dermed blitt tatt på ufullstendig grunnlag. Vi ber om at dette systemet nå gjøres om – sånn at det blir tryggere og mer rettssikkert for oss som barnevernet er for.

Sakkyndigeordningen må endres

Vi ser at utvalget viderefører ordningen med sakkyndig i tingrettsmodellen. Som vi har erfart, engasjerer barnevernstjenester sakkyndige for å få hjelp til å vurdere hva som bør gjøres framover – ofte i forbindelse med noe spesielt. Dette kan gjelde både barn - og foreldre.

BarnevernsProffene synes det er rart at det ikke stilles noen spørsmål om hvor klokt det er, å engasjere sakkyndige på den måten det nå gjøres, inn i

barnevernets arbeid. I prosjektene vi gjennomfører om barns retssikkerhet, forteller barn blant annet dette: "sakkyndige oppleves som fremmede - de leser papirer eller treffer oss en gang eller to. Bygd på dette, kan de få veldig stor makt i livene våre, fordi barnevern, fylkesnemnd og domstoler har stor tro på og tillit til at disse eksperter, har en avgjørende stemme i vurderingen av hva som er klokt framover."

Proffene: Mange av oss har opplevd at barnevernet baserer mye av saken sin ut fra det den sakkyndige sier og mener. De sakkyndige har jo derfor veldig mye makt over livene våre. Konsekvensene kan bli farlige hvis den sakkyndige ikke får til en trygg nok prat med barnet, hvor barnet kan snakke sant.

Hvis ordningen med sakkyndige skal fortsette, må barnet få informasjon fra barnevernstjenesten om den sakkyndige sin rolle og oppgaver. Ingen barn må kunne tvinges til å snakke med en sakkyndig, hvis barnet selv ikke ønsker det.

Hvis ordningen med at barnevernstjenesten skal kunne engasjere sakkyndige skal videreføres, må det være klare retningslinjer utarbeidet i samarbeid med barn for hvordan den sakkyndige skal prate med barnet og hvordan de skal samarbeide med barnet om hva som er nyttig informasjon for dommeren. Den sakkyndige må alltid spørre barnet hva barnet tenker er nyttig, sånn at det ikke blir "tilfeldig synsing" fra en fremmed voksen. Dersom barnet er uenig med sakkyndigs vurdering, må dette og barnets begrunnelse dokumenteres og følge med sakkyndigvurderingen.

KONKRETE INNSPILL RIL ENKELTE KAPITLER

Kap 9: Noen sentrale problemstillinger

9.3 Betydningen av reglene om barnets beste og høring av barn for utvalgets vurderinger. Anbefaling om utredning.

Barnets beste

Forandringsfabrikken og BarnevernsProffene vet fra erfaring at voksne avgjør mye i vurderingen av hva som er barnets beste. Ofte avgjør de det alene – i drøftinger seg imellom. Disse ordene kan brukes for å begrunne et vedtak i barnevernet, uten at barnets synspunkt er med i vurderingen. Dette MÅ TA SLUTT. Barnets beste må bestemmes slik:

Barnets beste må alltid ta utgangspunkt i barnets tanker, synspunkter og meninger. Barnevernet har ansvar for å få dette frem på en måte som oppleves tryggest mulig for barnet. Barnets tanker og meninger skal så langt som mulig danne grunnlaget for de beslutninger som tas. Barnets tanker og meninger skal alltid dokumenteres i vurderingen av barnets beste. Dersom et vedtak avviker fra synspunktet til barnet, må årsaken til dette klart fremgå. Hvis den valgte løsninger avviker fra barnets ønske, må begrunnelsen komme tydelig fram.

I vurdering av hva som er barnets beste, må den som skal avgjøre saken alltid ha snakket direkte med barnet. Uten å ha gjort dette, kan man ikke vite hva som er "det beste" for barnet.

Innspill til høring av barn i forkant av saken:

Barnet må snakke direkte med den som skal ta beslutningene

At barn skal gis mulighet til å uttale seg direkte for beslutningstaker foreslås også av barnevernslovutvalget. Forandringsfabrikken og Barnevernsproffene JUBLER over at særdomstolsutvalget også støtter dette ☺

Proffene: Alle barn må inviteres til å snakke med dommerne ansikt til ansikt, uansett alder. Det er rettsikkert for oss å få snakke direkte til den som skal ta avgjørelser, for når vi snakker direkte med dommeren minskes sjansen for misforståelser, fordi det vi sier ikke går igjennom flere personer. Og da er sjansen for riktige avgjørelser mye større. Dette betyr så mye for oss fordi avgjørelsen dommeren skal ta kommer til å påvirke hverdagen og det livet vi skal leve hver eneste dag.

Videre foreslår særdomstolsutvalget at det det bør foretas en nærmere utredning om høring av barn, særlig hvordan høringen bør gjennomføres, om betydningen og virkningen av at barn høres flere ganger, hvordan barnets uttalelse sikres og hvilken kompetanse som trengs for å høre barn på en god måte. Dette har BarnevernsProffene mange innspill til.

Hvordan gjennomføre praten?

Må få ha med noen barnet er trygge på

I praten med dommeren kan det være helt avgjørende at barnet får ha med noen barnet stoler på. Det føles tryggere å ha med seg noen man er glad i, når man skal snakke om noe så viktig. Men det er viktig at barnet på forhånd blir spurt hvorfor barnet vil ha med denne personen, sånn at man vet at det er av riktig grunn. Denne personen må ikke være barnets foreldre – eller en som vil snakke selv.

Må bli litt kjent med dommeren først

Dommerne må fortelle litt om seg selv sånn at dommeren og barnet først blir litt kjent. Dette er viktig for at det skal bli trygt nok, og blir det ikke trygt, så forteller ikke barn det viktigste. Det er også fint at dommeren forteller hvorfor han eller hun ønsker å møte oss, og at vi er viktige for at dommeren skal fatte en riktig avgjørelse. Sånne små ting gjør at det blir enklere å åpne seg og å fortelle, sier proffene.

Dommeren må gi god informasjon

Noe av det aller viktigste en dommer gjør i praten med barnet er å gi barnet god og konkret informasjon om hva som må fortelles videre etter praten med barnet. Sammen med barnet må dommeren aller helst avtale med barnet hva som skal refereres og inngå i referatet fra praten.

Det er også viktig at dommeren er ærlig på hva han eller hun tenker er mulig å få til som løsning i saken. Dommeren må være ærlig, men litt varsomt og forsiktig, og ikke snakke strengt, for det kan skremme mange barn.

Dommeren må alltid huske å forsikre seg om at vi forstår det som dommeren sier. Og dette må dommeren spørre om flere ganger underveis i praten.

Det er klokt hvis dommeren sjekker hvem barnet ønsker eller ikke ønsker skal være til stede under selve rettssaken. Det skaper trygghet og gjør at barn kan prate mer fritt under saken.

Om kroppsspråk og snakkemåte:

Nesten alle proffer svarer det samme om hvordan dommeren må være for å skulle kunne fortelle: Det er tryggest og lettest å snakke med voksne med varme øyne, masse smil og en god stemme. Dommeren må ikke høres sint eller streng ut, men heller vise at han eller hun ønsker å hjelpe. Det er viktig at de viser at de forstår og at de vil høre, uansett.

Dommeren må tilpasse snakkemåte ut fra barnets alder, og verken bruke fagord eller babyspråk. Det er godt når dommeren lytter godt og stiller "nedover-spørsmål". Trygge oss på at vi må kunne snakke fritt og ikke sier noe "feil".

Det blir også tryggere å snakke med dommeren hvis dommeren legger bort kappen sin, og er kledd litt mer normalt sier BarnevernsProffene.

Om rommet der vi skal prate:

BarnevernsProffene ber om at møtet med dommeren før rettssaken gjøres mest mulig koselig og ikke skummelt. Det betyr at det helst ikke må være store bord og harde stoler, men kanskje en sofa, for at det skal føles avslappet. Det er også mindre skummelt hvis det står litt kjeks, te, juice fremme som barnet kan forsyne seg av under praten.

Det samme gjelder under selve rettssaken. Proffene tenker at det er litt rart at man bruker samme samme rom i saker hvor man avgjør anmeldelser, økonomispørsmål og nabokrangler som når det skal avgjøres hvor barnet skal bo, og at denne ordningern nå må endres.

Innspill til høring av barn underveis i saken:

Ny rekkefølge under rettssakens prosedyre

Sånn som det er i dag er det barneverntjenesten som snakker og legger frem sine argumenter først, både i fylkesnemnda og tingretten. Mange av proffene forteller at hvis de er til stede og skal snakke under rettssaken, er det veldig vanskelig å si noe fint eller positivt om seg selv og stå opp for "saken" sin, etter å ha hørt de voksne legger frem vonde og ofte negative beskrivelser om dem selv. Mange sier det er vanskelig å klare å snakke fordi man blir prega og satt ut av det som allerede er sagt. Makta blir så skjev når de voksne får slippe til og snakke masse først. Det føles som en kamp hvor den som får sagt mest negativt "vinner". Når barnet da slipper til til slutt føler barn og unge seg helt sjanseløse.

Denne rekkefølgen hindrer i mange tilfeller at barns synspunkter, meninger og ønsker kommer frem underveis i rettssaken. Hvis de som skal ta avgjørelsen skal få det beste ut av rettssaken er det jo avgjørende at de får informasjon fra den det gjelder.

BarnevernsProffene mener at rekkefølgen heller må være at barnet eller ungdommen sin stemme får plass først, hvis barnet ønsker det. Hvis barnet ikke ønsker å snakke selv, må barnets synspunkter presenteres gjennom barnets trygghetsperson. Barnet må også få kommentere underveis og avslutte rettssaken hvis barnet ønsker det. Det er barnets liv alt dette er til for. Alle som skal være med å bestemme må være sikret at de i størst mulig grad får informasjon direkte fra barnet. At barnet får ta ordet når det ønsker det, underveis i saken, kan være med å sikre dette.

Hvis barnet ønsker det må det også underveis få prate med dommeren helt alene – uten sakkyndig eller meddommere til stede - eller sammen med noen barnet er trygg på.

Kap 15: utfordringer ved dagens ordning

15.1 Kunnskap

”Avgjørelsesorganet kan tilføres kompetanse gjennom bruk av fagkyndighet, for eksempel ved at det oppnevnes en sakkyndig for å utrede ett eller flere spørsmål i saken eller retten settes med fagkyndige meddommere. Likevel er det nødvendig at fagdommeren har en viss barnefaglig kunnskap, både for å forstå rekkevidden av de faglige rådene som gis, vurdere behovet for å supplere eller konkretisere rådene, vurdere holdbarheten og relevansen av uttalelsene under endrede forutsetninger, og formidle kunnskap videre til lekfolk og parter under prosessen.

Det stilles ikke særskilte, formelle kompetansekrav til dommere som behandler foreldretvister og barnevernsaker. En særskilt opplæring og spesialisering er blant de tiltakene som etter utvalgets oppfatning kan bidra til en generell styrking av kompetansen hos de dommerne som skal behandle slike saker. Samtidig er det en fordel at dommere har en viss bredde i saksporteføljen. Dette bidrar blant annet til at dommeren evner å se sammenhenger mellom ulike sakstyper og dermed får en mer helhetlig tilnærming til problematikken. Systemet med generalistdommere er antakelig en del av bakgrunnen for den høye tilliten domstolene nyter.”

Proffene tror det er lurt at de møter dommere i rettssaler som er generalister. Det er godt å bli møtt med mest mulig normale blikk, og at ordningen er del av det generelle og normale.

Proffene mener veldig bestemt at det er svært viktig at kunnskap fra barn og unge blir viktig i opplæring og spesialisering og gleder seg til å bidra 😊

Kap 16: Grunnleggende krav til de instanser som skal avgjøre foreldretvister og saker om tvang etter barnevernloven

Om krav til dommeren

Utvalget skriver: *"Etter utvalgets syn bør organet (eventuelt organene) tilfredsstillende følgende krav:*

- Avgjørelsesorganet må bestå av dommer eller fylkesnemndsleder
 - med god juridisk kompetanse,
 - med psykologfaglig og barnefaglig innsikt,
 - med forståelse for ulike etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunner,
 - med gode evner til konfliktløsning, og
 - som er forankret i et sterkt fagmiljø."

Vi ser at utvalget har krav til hvordan dommeren må være. Vi er uenig i at dommerne må ha psykologisk kompetanse. For ofte vil dette bidra til at vi blir sykelliggjort eller at symptomuttrykkene våre blir tillagt vekt

BarnevernsProffene har disse "kravene" til dommeren:

Det må være bedre barnevernfaglig kompetanse i tingretten. Da kan det være bedre mulighet for at barnets ønsker blir forstått og at det vektlegges hva barnet mener. Dette gjelder for alle avgjørelser om barnets framtid.

Dommere må ha kompetanse i å prate med barn. Fremgangsmåten og hvordan de skal prate med barna, må ta utgangspunkt i barn og unges kunnskap om hvordan de vil bli pratet med for at de skal kunne fortelle. Det handler om at dommerne må kunne bruke verdier og vise følelser i prat med barnet og vise seg selv som et "vanlig" menneske. At de kan stille direkte og konkrete spørsmål som er lette å svare på. At de forteller hvor informasjonen går videre og at de planlegger med oss om hva som skal sies videre. Dette er viktig kompetanse om hvordan å prate med barn.

Dette er også kunnskap dommeren helst må ha:

- De må ha kunnskap om hvordan det kjennes for barn å være i rettssak.
- De må kunne tenke ut fra et barneperspektiv og bære et klokt barnesyn.
- De må kunne vise forståelse gjennom å være ydmyke og ikke så harde.
- De må vise at de tror på det barnet forteller.
- De må ikke forskjellsbehandle, men behandle barnet med respekt.
- De må forklare hvorfor saken behandles. Forklare alt som skal skje i saken og hvordan. Forklare at de ønsker å høre hva barnet har å si og ønsker å komme frem til en best mulig løsning for barnet.

Om saksbehandling

Utvalget skriver:

"Videre bør saksbehandlingen tilfredsstillende følgende krav:

- Saksbehandlingen må ivareta partenes rettssikkerhet.
- Sakene må behandles så raskt som hensynet til de involverte tilsier.
- Saksbehandlingen må ha hensynsfullhet og respekt for partenes verdighet.
- Saksbehandlingen bør ikke være urimelig kostnadskrevene eller unødig belastende for de involverte"

Dokumentasjons- og referatplikt i saksbehandlingen

Fra proffene er de viktigste rådene til dokumentasjon, at foreldre IKKE har automatisk innsyn i dokumentasjonen og at barnet bidrar i dokumentasjonen. Dette er helt grunnleggende for barns rettssikkerhet. Vi ber om at dette blir veldig tydelig i den nye tingrettsmodellen.

Proffene sier:

Det som ER viktig når det gjelder dokumentasjon når viktige avgjørelser skal tas i rettssystemet, er at vi får mulighet til å være med når noe dokumenteres – dette kan være under samtaler med oss før og under rettssaken.

Dette er papirer som følger og bestemmer livet vårt framover. Derfor MÅ vi ha mye større kontroll over det som skrives enn vi har i dag – og dette må gjelde uavhengig av alder. Fra vi er helt små, kan referat lages sammen med oss – vi kan være med å bestemme hva som skal stå. Setninger direkte fra oss (sitater) må komme tydelig fram i referatet.

Som skrevet i innledningen – ALLER VIKTIGST er det at den nye tingrettsmodellen kan lage systemer som gjør at foreldrene ikke kan ha innsyn i absolutt alt vi sier under rettssaken.

Vi vet at dette gjøres kloke ting i forbindelse med prøveordningen om samtaleprosess i fylkesnemnda i Trøndelag. Hvor nemndsleder snakker direkte med barnet alene, og barnet får bestemme hva som skal formidles videre. Nemndsleder skriver ikke referat hvis barnet ikke vil det. **Vi tenker dette også bør være mulig også når livene våre skal avgjøres i rettssaker.**

Også vet vi at dette kan være et problem i forhold til foreldrenes rett til kontradiksjon. Men vi ber departementet likevel ut fra disse svarene om å nøye tenke på hvem som må beskyttes aller sterkest – barna eller foreldrene?

Til slutt, et utdrag fra en høringsuttalelse vi fant da vi smugtitta Den er fra Sandefjord tingrett – og proffene digga den ☺

"Det er viktig å sikre at barna blir hørt. Det er også viktig å sikre at barnas synspunkter blir tillagt tilstrekkelig vekt. Dette skjer best ved at de får anledning til å snakke med dem som treffer avgjørelsen. Det er erfaringen gjennom mange år at man legger mer vekt på synspunktene til dem en selv har hørt enn på synspunkter som blir referert. Har en selv snakket med barn som ønsker å snakke med dommeren, vet en også mer om intensjonsdybden i det de sier. Det samme gjelder tyngden av deres overbevisning. I dag er det svært mange barn som har et reflektert forhold til hva de vil og som også er flinke til å fremlegge det. Dommeren bør derfor normalt ikke gjemme seg bak sakkyndige eller eventuelle talspersoner."

Oslo, 29. november 2017

BarnevernsProffene v/Hibaq, Glorija, Kristina, Anika, Fredrik, Ulrikke, Mikael, Sabrina, Mia, Lise, Andreas og Espen
Forandringsfabrikken v/ Hanne Stabursvik og fabrikkleder Marit Sanner